

06
40
НАРОДНЯ БІБЛІОТЕКА ПРОСВІТИ, Ч. 15.
(Серія порадників, ч. 1).

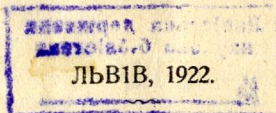
28.433

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

ІНСТРУКЦІЯ

в справі віднови, закладання
й ведення читалень і філій
Просвіти.

Реферат Д-ра Степана Біляка.

З друкарні „Діла“ — Львів, Ринок ч. 10.

434 (24) 615

ВИДАННЯ „ПРОСВІТИ“ У ЛЬВОВІ.

Львівська державна
наукова бібліотека

№ 6501

Інструкція в справі віднови, закладання й ведення читалень „Просвіти“.

А) Формальні справи.

1. Основання нових читалень.

В кожній місцевості може завязатися одна або більше читалень. В цілі заснування читальні підписує десять повнолітніх осіб (без різниці пола) української народности вять примірників статута Тов-а „Просвіта“ і подання до дотичного воєвідства про намір оснування читальні в своїй місцевості (див. долучений взірєць ч. 1). Так підписане подання і статуту треба остемпльовати, а саме — подання 200-марковим стемплем, а кожний примірник статута 50-марковим стемплем. Подання зі статутами і написом (рубрум), яке остемпльовується 20-марковим стемплем, передається Головному Виділові Тов-а „Просвіта“ у Львові (Ринок ч. 10), щоби він вислав їх до дотичного воєвідства. Про висилку такого подання повідомити дотичний філіяльний Виділ.

Тому, що у Східній Галичині дотепер ще не знесено т. зв. виїмкового стану, після обовязуючих приписів можна приступити до отворення читальні що йно по одержанню на те виразного дозволу від властей. По одержанню такого дозволу треба число дозволяючого рескрипту старанно переховати і подати його до відома Головного Виділу Тов-а. — Як би виїмковий стан не обовязував, можна би, не дожидаючи виразного дозволу, вже по упливі 4 тижнів від дня внесення подання з повідомленням про намір заснування читальні приступити до отворення читальні.

В разі заборони оснований читальні — треба внести нове подання з підписами 10 інших основників, а про заборону повідомити Головний і філіяльний Виділ, долучаючи точний відпис дотичної заборони.

По одержанню дозволу на засновання (згл. по впливі 4 неділь) скликають члени-основники перші загальні збори в цілі вибору виділу читальні. Двох перших основників повідомляє про ті збори своє староство на 3 дні перед зборами неостемпльованим поданням*), в яким треба подати місцевість (вулицю, дім), годину і дневний порядок зборів. До 3 днів по відбутих зборах нововибраний виділ повідомляє староство неостемпльованим поданням про склад вибраного виділу з поданням адреси кожного виділового.

Про кожді загальні збори треба повідомити також виділ філії згл. Головний Виділ Тов-а.

Поучення в справі оснований і відновлення читалень подають основно з взірцями подань статті С. Шаха в книжечці п. з. „Просвіта до українського народу“ (видання Т-ва „Просвіта“, Львів 1921) на стор. 65—70, а також у „Письмі з Просвіти“ за 1922 р. ч. 9—10, п. н. „Пильнуймо свого права“.

2. Відновлення читалень.

В місцевостях, де вже читальні „Просвіти“ були давнійше, а лише часово припинили свою діяльність, не треба окремо просити о дозвіл о-

*) Деякі староства вимагають на се повідомлення 200-маркового стемпля, однак по стягненню сеї стемплеквої належитости можна внести рекурс, покликуючись на розпорядок Міністра Скарбу з 8. мая 1922 р. Ч. 38 В. з. Р. П., § 6. уст. 2., після якого всі подання, що обнимають повідомлення в публичній справі, предложені на основі обовязуючих законів, не підлягають стемплеквій оплаті.

Звертається при тім увагу, що нинішні стемплекві оплати можуть бути незадовго підвисшені з огляду на постійний спадок польської марки.

творення читальні. Вистане, коли двох членів давнішого виділу або взагалі двох членів читальні скличуть загальні збори і про ті збори повідомлять неостемпльованим поданням (після взірця ч. 2) своє староство і дотичну філію. Колиб староство зажадало долучення числа рескрипту б. намісництва, яким дозволено на отворення читальні, а читальня жаданого числа не знала, віднести в тій справі до Головного Виділу у Львові, який се число подасть.

Про нововибраний виділ повідомити староство і філіяльний виділ (див. взірець ч. 3).

3. Загальні Збори читальні.

Загальний збір членів читальні може бути звичайний або надзвичайний. Звичайний загальний збір повинен відбутися що року, найрадше в перших місяцях року, передовсім для звіту з діяльності в минулім році, для вибору нового виділу читальні та для установа висоти членської вкладки. Про місце, день і годину заг. зборів треба повідомити оповісткою, поміщеною на прилюдних місцях, найменше 8 днів перед зборами. До важности загальних зборів треба присутности найменше 10 членів. Рішення западають, коли за внеском заявилися більше чим половина членів, присутних на заг. зборах. — Загальними зборами проводить голова або заступник голови читальні, в разі їх перешкоди найстарший віком член виділу читальні.

Провідник зборів покликє секретаря зборів, який списує протокол загальних зборів, вписує його в книгу протоколів, а відпис пересилає філіяльному згл. Головному Виділові.

Надзвичайний загальний збір скликє виділ читальні в справах, які вважатиме за особливо важні, — або коли се припоручить Головний згл. дотичний філіяльний Виділ, або коли скликання зборів зажадає в слушних справах найменше 1/3 часть членів читальні.

Кожда читальня має право згл. обов'язок брати через своїх відпоручників участь у загальнім зборі дотичної філії, а також у загальнім зборі матірнього Товариства. Тих відпоручників вибирається на заг. зборах читальні, а саме на загальній збір філії по 1 відпоручникові на кожних 50 членів читальні, а на загальний збір центрального Товариства лише 1 відпоручника без огляду на число членів читальні. Відпоручники мають право участі з рішачим голосом і їх обов'язком подати опісля устно або письменно до відома читальняного виділу перебіг дискусії і рішення загальних зборів, на яких були відпоручниками.

Ближші постанови про загальні збори подають § 48 і 50. статута Тов-а (стор. 25—27), а також „Письмо з Просвіти“ в річнику з 1910 р. в чч. 3, 4, 5 і 7 в статті п. з. „Як переводиться загальні збори читальні?“.

4. Виділ читальні.

Виділ читальні складається з 7 членів і 3 заступників, вибраних Заг. зборами на час одного року. Виділ вибирає зпоміж себе: 1) голову, 2) його заступника, 3) секретаря, 4) касієра, 5) бібліотекаря і 6) господаря.

Бажаємо, щоби головою читальні ставав по можливості місцевий, свідомий селянин, який був би відданий справам читальні всіма своїми силами, а не особи, які звичайно лише переходно проживають в селі (прим. священники, учителі), бо коли ті особи ведуть читальні самі, а опісля село опускають, читальня, позбавлена проводу, занепадає. Тому наша сільська інтелігенція повинна доложити заходів, щоби кожде село мало власних читальняних провідників з кругів самого селянства.

Засідання виділу повинні відбуватися що два тижні. Засідання скликає й на них проводить голова або його заступник, в разі їх перешкоди найстарший віком член виділу.

В деяких читальняних виділах прийнято звичай що на засіданнях виділу проводить по черзі кожний член виділу, щоби тим способом приучуватися до самостійного ведення сходовин читальні.

До важности рішення треба крім голови згл. його заступника ще присутности найменше 3 виділових. Виділові, неprisутні без оправданої причини, платять кару на читальняний фонд у висоті, означеній виділом. Предсідатель засідання не голосує, лише рішає в разі рівности голосів.

Заступники членів виділу запрошуються на засідання і мають право забирати голос в дискусії, а голосують лиш о стільки, о скільки нема присутних всіх членів виділу.

Круг чинностей поодиноких членів виділу належить докладно означити в правильнику (регуляміні). Начерк такого правильника подає „Письмо з Просвіти“ з 1913 р. в ч. 6.

Про права і обовязки виділу і членів читальні постановляють §§ 50 і 51 статута. О скільки постанови сих параграфів не є всім членам виділу добре відомі, відчитати їх та обяснити на найблизшій засіданню виділу.

5. Діловодство читальні.

Голова, (а в разі його перешкоди заступник голови) є виконуючою властю виділу. Він дбає, щоб усі рішення виділу були точно виконані, а справи товариства були як найкраще ведені. Голова має нагляд над чинностями інших виділових.

Секретар веде ось такі книги (можуть се бути звичайні грубші зошити, але окремо ведені):

а) *Книгу протоколу загальних зборів.* До протоколу загальних зборів вписується точний зміст нарад загальних зборів і вибір нового виділу, о скільки такий відбувся. — Протокол підписує провідник зборів і секретар. — Відпис протоколу

по кождих (звичайних і надзвичайних) загальних зборах пересилається філіяльному віділові.

б) Книгу протоколу засідань виділу,

в) Книгу членів читальні, що містить ім'я і назвисько члена, його заняття, точну адресу, вік, стан (вільний, жонатий, замужна),

г) Протокол чинностей, себ то спис писем, висланих з читальні і присланих до читальні.

Взірці, як вести такі книги, помістило „Письмо з Просвіти“ в річнику з 1910 р. в чч. 4 і 5. і в річнику з 1911 р. в ч. 4.

Надто обов'язком секретаря є виготовляти всякі письма, подавати їх на засіданнях виділу до відома, а також переховувати письма, які надійшли до читальні, та переховувати печать.

Касієр збирає членські вкладки, покриває видатки, ухвалені виділом, та вишукує нові жерела доходів для читальні. — Для записування приходів і видатків провадить т. зв. *касову книгу*. Візирець такої книги уміщений в „Письмі з Просвіти“ з р. 1911., стор. 110.

О скільки при читальні засновано фонд на будову дому, то касову книгу сього фонду провадить касієр окремо.

Бібліотекар провадить бібліотеку, себто переховує всі книжки в окремій шафі, удержує спис книжок, визичає книжки членам до читання додому. Що 3 місяці повинен бібліотекар складати віділові звіт зі стану бібліотеки. — Позичена книжка не повинна знаходитися у читача довше над 2 тижні. Бібліотекар дбає, щоби що року бібліотека читальні більшала, а книжки були оправлені. Спис маючихся закупити книжок до бібліотеки належить предложити до затвердження віділові читальні. Він збирає також часописи, передплачувані читальною, в річники і втягає до бібліотеки. Дотичить се передовсім „Письма з Просвіти“, як органу нашого Тов-а.

Кождий бібліотекар повинен прочитати статтю

д-ра Зенона Кузелі п. з. „Як закладати і провадити народні бібліотеки по селах“, уміщену в календарі „Просвіти“ з 1909 р. на стор. 105, яку видано також окремою відбиткою в серії „Просвітних Листків“, а яку набути можна в канцелярії Т-ва „Просвіта“ у Львові.

Господар читальні завідує домашніми справами читальні і дбає, щоби кімната, призначена на сходи членів, була завжди чиста, перевітрена і освітлена, а в зимі відповідно ogrіта. Він дбає також, щоби стіни читальняної кімнати були відповідно прикрашені портретами наших поетів, заслужених діячів, історичними образами, які також можна по дуже дешевій ціні набути в канцелярії Тов-а. Всі річі читальні повинні бути списані в окремім списі, т. зв. інвентарі, який веде господар.

Контрольна комісія перевіряє діяльність поодиноких органів Виділу найменше 2 рази до року, з того один раз перед загальними зборами.

Виділ обов'язаний в усіх важніших справах відноситися за порадою до філіяльного виділу, а коли сей не є чинний, до Головного Виділу Тов-а у Львові. З окрема повинен Виділ на всі письменні запити філії чи Головного Виділу, а також на всі заклики філії чи Гол. Виділу, уміщені в органі Тов-а та інших українських часописах, як найскорше відповідати і їм підчинятися. Се лежить в інтересі народньої карности.

Що до часу, в яким читальня має бути отворена, рішає виділ відповідно до обставин. Належить змагати, щоби читальняний льокаль був отворений що дня в вечірних годинах, а безумовно кожної неділі і свята.

На дверях читальні умістити напис, в котрі дні і в котрих годинах отворена читальня, а з окрема, коли випозичається членам книжки з бібліотеки.

6. Членські вкладки.

Висоту членської вкладки установляє загальний збір членів читальні. Вкладка не повинна бути за низька, але всеж має бути така, щоби кождий міг її заплатити, прим. 40 мп. місячно. В випадках гідних узгляднення може виділ деяким членам вкладку знизити або й зовсім увільнити їх від вкладки.

Кожда читальня обов'язана платити до Гол. Виділу через філіяльний виділ річну вкладку звичайного члена Товариства, яку означить Загальний Збір Т-ва. Читальня, яка зложить членську вкладку, дістає при закупні книжок, виданих Т-вом „Просвіта“, значний опуст (25%).

Дотична філія може в міру потреби наложити на читальню додаткові оплати від членських вкладок на покриття видатків філії.

Надто кождий член читальні повинен стати членом матірнього Товариства. Збіркою членських вкладок від членів, повинен зайнятися виділ читальні і переслати їх через філіяльний виділ до Головного Виділу у Львові.

Б) Діяльність читальні.

Кожда читальня „Просвіти“, яка не хоче о-стати мертвою зі шкодою для народньої справи, повинна розвинути діяльність всіми доступними для неї способами. Як би де для читальні було неможливо вичерпати всі низше намічені роди діяльності, повинна вона ввести в життя бодай деякі з них.

1. Виклади і реферати.

Кождої неділі і свята в читальні повинен по можності відбутися популярно-науковий виклад або реферат з якої будь області людського знання, одначе в першу чергу з української історії, літератури, географії або етнографії. Коли в даній

місцевости нема відповідного прелєгента, треба звернутися за ним до сусідного села або місточка, в разі потреби не жалувати труду, і такого прелєгента привезти і відвезти. Як що такі реферати згл. виклади не булоб можливим уладжувати кожної неділі згл. свята, то уладжувати їх бодай раз на місяць. — По наших селах проживає тепер чимало університетської молоді, яка певно не відмовить просьбі виділу уладити виклад. Виділ попросить такого прелєгента, щоби виклад був ясний, цікавий, для всіх зрозумілий і не тревав довше над $3/4$ години.

По викладі повинна розвестися розмова (дискусія) про те, що говорив прелєгент. Коли хтось чого не зрозумів, повинен прелєгента спитати, а він розяснить. Колиж хтось знає сказати дещо на тему викладу, повинен також промовити.

Як що такий виклад не може відбутися, належить на недільних сходинах уладити спільне читання.

2. Спільне читання.

Виділ (згл. голова) запрошує члена читальні, який плавно і гарно читає, щоби відчитав на сходинах яку цікаву книжечку. Може се бути або яке історичне оповідання або поезії (Шевченка, Франка, Руданського) або якась популярно-наукова стаття.

Найважнійше, щоби тема була цікава і поучаюча, а той, що читає, читав плавно і гарним, приємним для слуха голосом. Добре, щоби читач перед голосним відчитанням на сходинах, відчитав книжечку у себе дома.

Таке читання не повинно тревати над годину, хиба, що всі слухачі бажалиб собі дальшого читання. Коли книжка призначена до відчитання є більшого обєму, читання можна розложити на кілька вечерів. Перед початком кожного дальшого читання в коротких словах пригадати зміст відчитаного перед тим.

Вказане, щоб і по читанню присутні розвели розмову про прочитане.

Передовсім надаються до спільного читання рідні часописи.

3. Часописи.

В кожній читальні повинні знаходитися часописи. Під теперішню хвилю виходять у нас такі українські часописи:

Що денник: 1) „Діло“, адреса: Львів, Ринок, ч. 10.

Двічі на тиждень: 2) *Українське Життя*, часопис Українців на Волині, Луцьк, ул. Ягайлонська, 93; 3) *Український Сурмач*, часопис інтернованих вояків У. Н. Р. — Kalisz, Obóz internowanych № 5.

Тижневники: 4) „*Земля і Воля*“, часопис соціал-демократичної партії, Львів, Руська; 5) „*Наше Життя*“, часопис Українців на Холмщині, Холм, вул. Люблинська, Дім Людовий; 6) *Свобода*, часопис української трудової партії, Львів, Ринок, 10; 7) *Слово*, часопис українського міщанства, Львів, Руська, 3, I п.; 8) *Українське Життя*, Станиславів, Сапїжинська 23, I п.; 9) *Український Голос*, Перемишль, Побереже, ч. 1.

Двічі на місяць: 10) *Будяк*, гумористичний часопис, Львів, вул. Гавзнера ч. 5; 11) *Господарсько-кооперативний часопис*, орган Краєвого Союзу Ревізійного, Львів, Домініканська 11, II п.; 12) *Громадський Голос* часопис радикальної партії, Львів, вул. Фридрихів, 12; 13) *Молода Громада*, Коломия, ул. Шевченка, ч. 5; 14) *Світ Дитини* — часопис для дітей, Львів, Зіморовича, 3; 15) *Соціялістична Думка* — соціал-демократичний часопис, Львів, Оссолінських, 8, II пов.

Місячники: 16) *Зоря України* — часопис українських есперантистів, Станиславів, Липова 1; 17) *Книжка* — вістник українського книжкового

руху, Станиславів, Липова 1; 18) *Літературно-Науковий Вістник* — часопис красного письменства, науки й громадського життя, Львів, Чарнецького, 24; 19) *Місіонар*, релігійний часопис, Жовква, Видавництво ОО. Василян; 20) *Молоде Життя* — часопис українського Пласту, Львів, Бляхарська 11; 21) *Наш Приятель* — часопис для української молоді і шкільних дітей, Жовква, Вид. ОО. Василян; 22) *Нива* — місячник церковних і суспільних справ, Львів, Корняків, 1; 23) *Поступ*, студентський вістник, Львів, Домініканська, 11; 24) *Світло* — місячник національного і суспільного виховання, Ринок, 10, І. п.; 25) *Січові Вісти* — часопис січового руху, Львів, Собіщина 7; 26) *Театральне Мистецтво* — місячник театру і сцени, Львів, вул. Куркова 10, ІІ. п.; 27) *Українське Пасічництво* — часопис поступового пасічництва, Львів, Корняків 1; 28) *Учительське Слово*, орган Товариства Взаїмна Поміч українського народнього учительства, Львів, Оссолінських, 8, ІІ. пов.

З наведених часописів повинна читальня передплачувати по можності бодай деякі, а вже безумовно кожда читальня мусить передплачувати орган Товариства „Просвіта“ п. з. „Письмо з Просвіти“. Чвертьрічну передплата в квоті 900 мп., або піврічну в квоті 1800 мп. надсилати до адміністрації „Письма з Просвіти“ у Львові, Ринок ч. 10.

Нагляд над часописами виділ читальні повинен поручати котромусь членові виділу, прим. бібліотекареві або господареві. Що дня пополудні чи вечером повинні часописи лежати в читальні на столі до розпорядимости членів. Додому часописів не позичати, бо пропадають. Часописи не нищити, а збирати в річники і оправлений опісля річник передавати в бібліотеку.

Коли в котрім часопису появиться цікавіша стаття, відчитувати її голосно на сходах членів, а по відчитанню вести дискусію.

4. Курси для неграмотних.

Неграмотність — се наше найбільше народне лихо, се наша ганьба перед цілим культурним світом, хоч не завжди нами завинена. Тому одною з найважніших задач нашої просвітної діяльності мусить стати боротьба з неграмотністю, яка в часі війни не змаліла, а застрашуючо зросла.

В кождім селі, при кождій читальні мусить заснуватися курс читання й писання для неграмотних, ведений чи то священиком чи учителем чи студентом університета чи взагалі яким грамотним членом читальні.

Тому, що в наслідок війни тисячі нашої сільської молодіжи були позбавлені науки в школі, добре улаштовувати курси неграмотних окремо для молодших, окремо для старших, а також по можливості окремо для таких, що зовсім не знають ще письма, а окремо для таких, що дещо вже читають і пишуть.

Вказівки й поради, як вести курси для неграмотних, яких підручників уживати — дає радо Товариство „Просвіта“ і Українське Товариство Педагогічне, оба у Львові, Ринок ч. 10.

Букварі для ведення курсів Он. Солтиса, видання Тов-а, можна набути в канцелярії Тов-а.

5. Доповняючі курси.

Для тих, що вже вміють читати і писати, а передовсім для членів читальні у віці від 20—30 року життя, повинен бути по можливості заснований курс доповняючої освіти. На таких курсах сходуни повинні відбуватися бодай 3 рази тижнево, у вечірніх годинах і тревати кождим разом 2—3 години. Викладати на них належить в першу чергу українську історію, літературу, географію, а даліше вчити господарської рахунковости, подавати важніші відомости з науки сільського господарства, по можливості також науку німецької мови.

Як лише Виділ візьметься щиро за уладження такого курсу, то певно як не в своїм то в сусіднім селі знайде охочих до ведення такого курсу — хоч би за скромною заплаатою.

Як довго такий курс має тревати і що на нім викладати, се нехай рішать ті, що приймуть обов'язки учителів на тих курсах. Важне, щоби ті учителі чи учительки не лише викладали, але також на кожній годині науки перепитували учасників з переробленого матеріалу.

6. Господарсько-кооперативні курси.

Кожда читальня повинна змагати, щоби кожного року відбувся при читальні господарсько-кооперативний курс. Задачею такого курсу є подавати практичним господарям, себто людям, що вже працюють на рілі як самостійні господарі або як сини господарів — господарські відомости, а також відомости про кооперацію та її значіння для нас. Програма науки таких викладів повинна обняти: господарське будівництво, оброблювання рілі, навози, плекання ростин, плекання худоби, господарську рахунковість, городництво, садівництво, молочарство, а дальше значіння спільництва (кооперації), закони про кооперативи, а то й інші спілки, закладання і ведення кооператив.

Колиб якійсь читальні тяжко було самій уладити такий курс, нехай увійде в порозуміння з виділами 2—3 найблизших читалень і нехай спільними силами уладить такий курс. Буде се живим доказом, що спільним трудом, себто кооперацією можна дуже багато досягнути. Не забуваймо, що при помочи кооператив двигнемо наш добробут, а через добробут доходять народи до волі.

Читальняних крамниць, шпихлірів чи кредитових кас при читальнях закладати не слід, бо через них читальні занепадають. Крамниці, шпихлірі, каси, молочарні повинні повставати по наших се-

лах як зовсім самостійні організації дорогою кооператив. Всяких докладних пояснень у тих справах дає радо і безплатно „Краєвий Союз Ревізійний“ у Львові, вул. Домініканська ч. 11.

7. Підготовні курси.

Коли в даній місцевості нема ще кружка Українського Педагогічного Товариства, то читальня повинна взяти на себе урядження підготовних курсів до гімназії, реальної школи, учительського семинара, торговельної або промислової школи.

Тому, що вступні іспити до тих шкіл можна тепер здавати лише перед фєрїями, себто з кінцем червня, то такі курси повинні повставати найдалше в січні або лютім кожного року.

Які є вимоги при вступних іспитах до вчислених шкіл, чого на тих курсах вчити і як їх закладати — вказівки про се подає радо Українське Педагогічне Тов-о у Львові, Ринок 10.

Кожде село повинно уважати обовязком своєї чести, щоби що року бодай по кілька хлопців і дічат віддати на науку до гімназії, семинара або торговельної чи промислової школи.

8. Бібліотека.

Серцем кожної читальні є книгозбірня (бібліотека). Задачею виділу є дбати, щоби в бібліотеці були як найцікавійші і як найкращі змістом книжки з оповіданнями, повістями, поезіями, а також на практичні, господарські, а навіть наукові теми. Кождий повинен у бібліотеці знайти книжку, яку він любить. Лише добра книжка двигне рівень культури і знання чоловіка. Лише добра книжка витьворює замиловання до читання.

Як вести бібліотеки, подає згадана вгорі стаття д-ра Зєнона Кузєлі, — а які книжки купувати для читалень, подає катальог (спис) книжок

Тов-а „Просвіта“ та відділ „Що читати?“ в кождім числі „Письма з Просвіти“ за сей рік.

Обовязком виділу є дбати, щоби бібліотека зростала з кождим роком, щоби з бібліотеки користалася як найбільша скількість членів і щоби книжки не пропадали між читачами.

Найдешевші книжки для читалень в канцелярії Тов-а, яка висилає всім свій безплатний каталог за оплатою поштового порта.

9. Хор.

• Годі собі уявити існування читальні без хору. Хор притягає молодших і старших. Пісня не лише розвеселяє серце, але й навчає розуму. Українські пісні задля своєї краси і багатого змісту мають славу у всіх культурних народів.

Виділ мусить безумовно приєднати собі особу (священника, учителя, учительку, дяка, академіка), яка зорганізувалаб хор і навчила нотного співу.

В неділі і свята, в які нема викладу, перед або по спільнім голоснім читанню повинен на сходах читальні виступити хор і співати пісні, — зразу легкі народні, а опісля що раз трудніші. Хор читальні повинен: 1) співати в церкві в часі Богослуження, 2) виступати на похоронах членів читальні, 3) з нагоди свят колядами чи щедрівками призбирувати фонди на народні цілі.

Сільські хори видали з-поміж себе неодного славного артиста-співака чи артистку-співачку, які певно булиб змарнувалися, як би не брали участі в сільськім хорі, де відкрито їх талант.

Ноти для хорів можуть читальні замовляти у львівських українських книгарнях (Ринок ч. 10, Руська ч. 3) або в Музичнім Тов-і ім. Лисенка у Львові, вул. Шашкевича ч. 5.

10. Орхестра.

Правда, удержання орхестри, а зглядно закупно музичних інструментів є в теперішних часах

дуже коштовне, все таки виділ читальні повинен і в тім напрямі поспробувати своїх сил. Найтрудніше підшукати відповідного диригента оркестри згл. учителя музики. — Коли в селі трапиться такий чоловік, і схоче працювати для читальні, повинен зачинати хочби від науки гри на скрипці. Зрештою члени оркестри повинні набувати собі музичні інструменти за власні гроші, а читальня що найбільше може покривати кошти учителя музики, як що він зажадає за свій труд грошей. — Се велика слава для села і читальні, як мають власну оркестру.

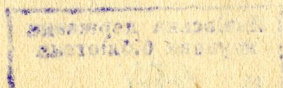
Вказівок і порад у справі оркестри дає радо крім Тов-а „Просвіта“ ще й Музичне Тов-о ім. Миколи Лисенка у Львові вул. Шашкевича 5.

II. Аматорські вистави.

Для аматорських вистав повинен при читальнях існувати окремий аматорський кружок. До вистав підбирати штуки патріотичні, поучаючі, часом давати поважні драми, иншим разом легкі комедії або й оперети. Вистави мають служити не лише для розривки по трудах дня чи тижня, але й для вироблення характерів та піднесення патріотичних почувань. Тому добір штуки мусить бути добре розважений.

Щоби прийти на поміч аматорським кружкам, зорганізував Гол. Виділ Театральну Комісію при Тов-і, яка служить усіма інформаціями кожному аматорському театрові при читальні „Просвіти“, та приступив до видавання Театральної бібліотеки. Вибір поручених Комісією театральних пєс разом із числами рескрипту намісництва на дозвіл поміщено в книжечці „Зимовий вечір“ і „Безталання“, що вийшли як ч. 1. і 2. Театральної бібліотеки „Просвіти“.

Ролі давати сільським хлопцям і дівчатам, які при пробнім читанню роль викажуться, що штуку добре зрозуміли, які мають відповідний голос і

відповідні рухи — та вміють точно виконати прийнятий обов'язок.

Про прилюдні аматорські вистави треба повідомити старосту 3 дні наперед після долученого вірця ч. 4. Число рескрипту намісництва, що дозволяє аматорську виставу, — в разі потреби — подати канцелярія Тов-а „Просвіта“ у Львові.

Коди-ж не можна подати дотичного числа рескрипту, то треба до подання долучити дотичну книжечку і остемпльовати 50-марковим стемплем.

На вистави запрошувати та повідомлювати також сусідні села через їх читальні.

Для аматорських кружків появиться небавом друкований поради́ник, виданий заходом Т-ва „Просвіта“ у Львові, а поки-що можна уживати поради́ник Анка (набути можна в українській Антикварні у Львові, вул. Рутовського 24).

Про театральний рух і театральні рецензії можна довідатися в місячнику „Театральне Мистецтво“, яке виходить у Львові, вул. Куркова 10, та „Письма з Просвіти“.

12. Улаштування концертів і народних свят.

Читальня, яка має свій хор, повинна для піднесення товариського життя в читальні — улаштувати від часу до часу концерти. Концерти можуть бути улаштовані або для звеличання якої історичної події, або в честь котрого з наших письменників чи діячів або врешті без тих причин, а лише для попису хору, співаків, оркестри та декляматорів. Наша історія є одначе така багата на світлі події, що кождий концерт читальні повинен бути зв'язаний з якоюсь історичною подією чи особою нашого народу.

На програму читальняного концерту повинні зложитися:

а) коротка, ясна та цікава промова або від-

чит про подію згл. особу, в честь якої уладжується концерт,

б) два, три або й чотирі виступи читальняного хору, переплетені

в) деклямаціями мужеськими і жіночими. (Коли концерт присвячений в честь поета, пісні і деклямації належить брати передовсім з творів того поета),

г) виступи оркестри, о скільки така в селі існує. (Коли в сусіднім селі є оркестра, можна її запросити до виступу)

д) музичні виступи поодиноких осіб чи то співаків (співи сольові, дуети) чи музиків (прим. скрипака).

На закінчення концерту повинен промовити голова або інший член виділу, подякувати присутним за участь та заохотити до вступлення в члени читальні та матірнього Тов-а. По тій промові співають присутні народний гімн „Ще не вмерла Україна“.

Є деякі дні в році, які є пропам'ятними для нашого народу. В ті дні зглядно протягом місяця, на який вони припадають, повинна кожна читальня уладити святочні сходи ни своїх членів, получені з промовами, відчитами та концертами.

Такими пропам'ятними днями є передовсім отсі дні:

в січні: день 3. I. і 22. I. як дні проголошення зєдинення Соборної України (на пам'ятку подій з 3. I. і 22. I. 1919 р.),

в марті: Шевченкова річниця (Шевченко родився 9. III. 1814 р., а помер 10. III. 1861),

в маю: 15. V. свято знесення панщини (панщину знесено в Галичині 15. V. 1848 р.); — 28. V. річниця смерті Івана Франка (помер 28. V. 1916 р.),

в червні: 7. VI. річниця смерті поета Маркіяна Шашкевича (помер в 1843 р.),

в серпні: 14. VIII. свято Хрещення Русь (Русь охрестив Володимир Великий 988 р.),

в падолисті: 1. XI. свято Відродження Держави — в пам'ять подій з 1. XI. 1918 р.,

в грудні: 8. XII. „Свято Просвіти“ в честь засновання нашого Товариства в 1868 р.

В наведені дні згл. місяці кожда читальня повинна відбути святочні сходи. Колиб не було кому виголосити святочної промови, то бодай голосно й поважно відчитати статтю чи книжечку, присвячену події. Надто має виступити хор, оркестра, декляматори. Як би не було хору, — упросити одного чи двох співаків в селі, щоб відспівали поважні українські пісні. Такі співаки і декляматори найдуться в кождім селі.

Наведені вгорі пропам'ятні дні святкує безумовно кожда читальня. — Надто як дозволяють на се читальняні сили, можна уладити святочні сходи і з нагоди інших історичних подій чи осіб. І так у місяці серпні присвятити один день пам'яті гетьмана Богдана Хмельницького (помер 5. VIII. 1657 р.), в місяці вересні пам'яті гетьмана Івана Мазепи (помер 3. IX. 1709 р.).

Книжечки, що оповідають про згадані тут історичні події й особи, можна дістати в кождій українській книгарні і Тов-і „Просвіта“ у Львові.

Про прилюдні концерти треба рівнож повідомити староство 3 дні наперед після долученого взірця ч. 4.

13. Уладжування товариських забав.

Не кождий любить віддаватися безупинно поважній праці, а хоче також забавитися. Се відноситься передовсім до молодших. Читальня повинна гуртувати всіх, тож мусить пам'ятати і про молодших, дати їм нагоду забавитися, а з часом і вони привикнуть та полюблять поважну працю в читальні.

Тому на кождих сходинах по викладі чи відчиті, по відспіванню пісень треба уладжувати то-

вариські забави. Є всілякі забави і годі їх тут наводити.

Багато гарних товариських забав описано в поодиноких числах згаданого вже „Світа Дитини“, та в книжечці п. з. „Рухові гри і забави“ проф. І. Боберського.

Одно тільки треба вже тут сказати. Інші забави надаються на літо, інші на зимову пору. Літом найвідповідніші забави на вільнім, свіжім повітрі. Тому в тій порі треба улаштовувати фестини, прогульки. От, збереться молодіж і старші, молодіж затанцює, заспіває, старші побалакають про свої діла, приглянуться, як бавляться їх діти, тим способом молодіж охорониться перед розпустою, а старших перед піяцтвом.

Зимою треба товариські забави улаштовувати в читальняній кімнаті. Від часу до часу в часі місяниць можна уладити по відчиті чи представленню вечерниці з танцями. Можуть вони протягнутися й до ночі, але тут треба рішучо опіки старших, щоб такі вечерниці не принесли більше шкоди ніж пожитку.

Старші або й молодші, що не люблять гуляти, можуть забавлятися грою в доміно, млинка, або дуже ублагороднюючою грою в шахи. Тому кожда читальня повинна мати для своїх членів: шахи, доміно, колесо щастя.

14. Товариські зносини.

Члени читальні повинні з собою жити в як найкращих зносинах, любити себе, помагати собі, не відмовляти доброї поради. Колиб між ними прийшло коли до якого гніву чи спору, не повинні зараз бігти до суду і давати свою крівавицю на процеси, а повинні годитися між самими собою. Тому добре би було, щоб при кожній читальні був т. зв. мировий суд зложений з 2—3 розумних і чесних господарів, який би розсуджував

спори між членами читальні. Такий мировий суд може зробити нашим людям дуже багато добра.

Щоби-ж члени читальні привикли до того, що вони є членами неначе одної родини, повинен виділі з нагоди свят улаштувати для своїх членів „спільну просфору“ з нагоди Різдва, а „спільне свячене“ з нагоди Великодня. В тиждень чи два по згаданих святах сходяться члени читальні разом, а кілька жінок — господинь улажує прийняття. Кошти прийняття покривають такі самі учасники, зложивши перед тим відповідний даток. В часі прийняття виголошують присутні промови на всілякі теми. Такі сходини, які є дуже подібні до наших т. зв. „празників“, дуже причиняються до оживлення взаїмних відносин.

Для удержання відносин із сусідними читальнями чи селами треба сусідів запрошувати на свої концерти, вистави, забави і „свячене“, а також вибиратися і до них з відвідинами при нагоді їх концертів чи вистав. Особливо впливати на розбудження життя по тих сусідних селах, в яких нема ще читальні. Се дуже важний обов'язок!

15. Опіка над дітьми і сиротами.

Всі культурні народи звертають як найбільшу увагу на виховання дітей. Діти і молодіж — надія народу. По містах творяться для дітей окремі захоронки. Деякі свідомі села також уже зрозуміли велике значіння захоронок.

Захоронки призначені для опіки над дітьми в передшкільній віці, себто від 3—6 року життя. Батьки, заняті цілоденною працею, не мають часу зайнятися сими дітьми. Зробить се за них захоронка, в котрій діти проводять більшу частину дня під проводом і опікою учительки, вчать ся співати, деклямувати, легких ручних робіт і тим способом підготовляються до шкільної науки.

Читальня може також зробити дуже багато добра для дітей. Гуртувати дітей в окремі кружки й улашувати для них та їх силами аматорські вистави, концерти. Коли мала дитина привикне до науки й праці, стане певно позиточним громадянином. А нам треба як найбільше і як найкращих громадян.

У нас — за приміром інших народів — друкуються окремі книжечки для дітей, а навіть окремий часопис п. з. „Світ Дитини“. Читальняна бібліотека повинна придбати відповідну скількість таких книжечок, даліше річники „Світа Дитини“ і позичати їх дітям своїх членів.

А щож говорити про воєнні сироти, яких стільки в кождім селі. Про них передовсім повинна пам'ятати читальня і давати почин до заснування сирітських захистів — окремих або спільних із згаданими діточими захоронками. Був би се доказ високої культури і незвичайної доброти серця, як би за спонукою читальні збирано жертви на такі сироти так, щоби бодай 1—2 воєнні сироти могли удержатися в школах у місті виключним коштом села.

За інформаціями в сій справі належить звертатися до „Краєвого Товариства охорони дітей і опіки над молодістю“ у Львові, вул. Домініканська ч. 11. II. поверх.

16. Організованя жіноцтва.

Жінки в часі війни здобули собі права рівні з мужчинами. По всіх державах мають вони вже право голосування до парламентів, до соймів, до громадських рад. Вони можуть бути вже професорками, лікарками, адвокатами, інжинірами. — Чомуж наше жіноцтво має остати позаду?

На все те треба жіноцтву відкрити очі, а наші дівчата висилати до вищих і найвищих шкіл. Але тому, що жінка покликана передовсім бути

подругою, матір'ю і господинею, треба дбати про їх освіту саме в тім напрямі.

Для того при кожній читальні нехай утвориться окремий жіночий кружок, який буде застановлятися і дбати передовсім про жіночі справи. На чолі його повинна зразу стати місцева інтелігентна жінка чи то жінка священика, учителя, чи учителька, чи яка студентка. Такий кружок подбає, щоби на його засіданнях обговорювалися: 1) справи з домашнього жіночого господарства, 2) рівноправність жінок з мужчинами в життю політичнім, економічнім і культурнім, 3) щоби улаштовувати на тих кружках виклади з області гігієни (себто науки про здоров'я) хати, немовлят, про жіночі недуги і т. п., далі, щоби й практично дечого навчити, як шиття, крою, гаптовання, то що.

17. Плекання споминів воєнної доби.

Події останніх літ перейдуть в пам'ять усього потомства і рішать про долю багатьох народів. Багато з наших найблизших зложили в тім часі в боротьбі за нашу волю свої голови. Про них не можна забути. Тому один із перших обов'язків се охорона могил українського стрільцтва.

Як про ті могили дбати, описав д-р О. Назарук в календарі „Просвіти“ з 1917 р. на стор. 158.

Читальня повинна освідомити своїх членів, що і про інвалідів-калік, які остали при життю, треба як слід подбати.

Булоб дуже бажаним, щоби кожне село мало списану свою історію з часів всесвітньої війни, а передовсім з часів українських. В сій історії належить згадати назвища й описати подвиги усіх героїв-борців за волю України, які походять з того села.

Такі списані історичні спомини віддадуть нашому потомству неоцінену прислугу.

Коли між членами читальні в дотичнім або в сусіднім селі є який український стрілець, що вміє гарно переповідати свої воєнні переживання, особливо з часів української визвольної боротьби, треба запросити його, щоб оповів се на читальняних сходинах.

Воєнні пісні — особливо Січових Стрільців — повинні співати в кождім селі.

18. Будова власного дому.

Всі наведені тут способи й роди діяльності може читальня розвинути лише тоді, коли має постійне й відповідне приміщення. Таким приміщенням ніколи не може бути читальня на комірнім. Тому читальня повинна ужити всіх зусиль, щоби мати власний дім із відповідною салею на концерти, аматорські вистави, з кімнатами до читання книжок і часописів, на сходини та науку. Там, де ще читальня не має власного дому, покликати до життя окрему комісію, зложену з найметкйіших людей, яка віддасться виключно справі будови читальняного дому. Як його будувати, поучує стаття „Ставте взірцеві читальняні дома“, поміщена в календарі „Просвіти“ з р. 1911 на стор. 138.

Зокрема треба звернути увагу на читальняну кімнату, в якій відбуваються сходини. Вона повинна бути все чиста, провітрена, в зимі ogrіта. На стінах треба умістити герб галицької України, себто льва, що спинається на гору, портрети Шевченка, Франка та інших українських письменників, а далі наших гетьманів. Портрети по можности оправити в рами та прикрасити вишиваними рушниками. Гарні та влучні надписи, як: „Борітеся — поборете“, „В єдності сила“ і подібні є також гарною прикрасою. Такі написи друковані на білім гарнім картоні можна набувати в канцелярії Товариства „Просвіти“. Над усіма сими прикрасами — на першім місці — умістити український золотий тризуб на синьому тлі. — Передовсім у часі кон-

цертів чи інших святочних сходин читальняна кімната повинна бути старанно прибрана, до чого можна ужити й зелени.

В кожній читальні повинна знаходитися на стіні таблиця, на якій оголошується для відома членів різні оповістки (про засідання виділу, відчит, аматорську виставу, час урядовання бібліотекаря і касієра), а також важніші зазиви і заклики.

19. Прапор читальні.

Кожда читальня повинна при різних народних і святочних обходах, в яких бере участь загаль членів читальні, виступати громадно і уживати власного прапора. Дозволяє се § 46 а) статута. Форму і вигляд прапора приписує Головний Виділ. Доставою прапорів займається у Львові тов-о „Труд“ Ринок 39 і тов-о „Достава“ вул. Руска 20.

В) Діяльність читалень по містах.

Міські читальні — крім наведених способів діяльності — повинні надто звернути належну увагу на такі завдання міських читалень:

1. Переведення статистики Українців даного міста.

Щоби просвітна діяльність могла обняти всіх Українців, треба постаратися про докладний список усіх Українців та Українок даного міста. Найлегше зробити се тим способом, що свідомим і довірочним людям доручається списати всіх Українців, замешкалих при його вулиці. Список повинен обняти такі дані: 1) ім'я і назвище, 2) вік, 3) заняття, 4) докладна адреса, 5) чи жонатий, заміжна, вільний, 6) скільки дітей та їх вік, 7) чи ходять і до яких саме шкіл ходять діти, 8) чи є членом читальні згл. чи можна його в члени придбати. — На основі зібраних відомостей зладити: 1) поазбучний список усіх Українців, 2) списи після вулиць, 3) списи пі-

ся звання (ремісники, зарібники, властители реальностей, урядники і служба державна). — Просвітна діяльність читальні повинна обняти всі верстви українського громадянства, в першу чергу робітників, ремісників і молодіж обох полів.

2. Оглядини музеїв, фабрик і т. п.

Крім згаданих уже засобів поширення просвіти, як виклади, відчити, реферати, спільні читання книжок та часописів, дуже важну роль в життю міської читальні відіграє добре організована виписувальня (бібліотека), де були б усі книжки, що відповідають потребам міста (отже крім красного письменства також книжки з області гігієни, суспільних наук, економії, торгівлі, промислу). До оживлення читальняного і взагалі товариського життя значно причиняються також збірні оглядини музеїв, фабрик, важніших варстатів, будівель, церков і т. п. Такі оглядини повинні відбуватися під проводом фахово-обзнайомих людей, які могли би давати оглядаючим всякі потрібні пояснення. Оглядини можуть відбуватися очевидно за попереднім порозумінням із управою відповідного музею чи фабрики.

В цілі таких оглядин можна улаштовувати збірні прогульки до сусідніх міст.

3. Товариське життя.

Піддержання товариського життя Українців має по містах далеко більше значіння, ніж на селі. На селі люде з собою знаються, а по містах треба їх щойно з собою познайомлювати. До удержання товариських зносин причиняються літом: збірні прогульки за місто, фестини, а зимою: вечірниць з танцями, курси танців, чайні вечери, переплітані піснями, деклямаціями й гумористичними монольогами.

Для приєднання молодіжи, передовсім ремісничої й торговельної, творити спортові кружки, літом для гри в м'яч, науки плавання, зимою для совганки, їзди санчатами і т. и.

Пригадується з вище згаданого, що для ужитку старших у читальні повинні бути до розпорядимости доміно, шахи, томболя і т. и.

4. Підготовання до торгівлі і промислу.

Кожде місто опирається передовсім на купецтві і промислі, а того у нас саме недостає. Тому особливо по міських читальнях треба підносити значіння рідного промислу й торгівлі відповідними рефератами, оглядинами фабрик, робітень і т. п. Звертати увагу на існуючі у власнім чи сусіднім місті фахові школи і заохочувати батьків і молодіж, щоби з них користали. В тій ціли засновувати при міських читальнях приготівні курси до шкіл промислових і торговельних, для старших курси книговодства, товарознавства, купецької рахунковости, курси писання на машині.

Не забувати при тім і про жіноцтво та вказувати жінкам, що попри куховарство та домашнє господарство може жінка працювати також у торгівлі й промислі.

Для дівчат засновувати курси шиття і крою, курси моднярства, виробу краваток, курси парасольництва, які для неодної можуть стати як не головним, то побічним заняттям.

5. Посередництво в праці.

Велику прислугу віддасть читальня своїм членам, коли в часі їх безробіття допоможе їм найти працю. Взагалі повинен у нас обов'язувати клич: „Свій до свого“. Читальня повинна заохочувати

своїх членів, щоби всі потреби полагоджували тільки в Українців, а тому в кожній читальні на стіні повинен найтися спис усіх місцевих українських ремісників, купців, адвокатів, лікарів і ин.

Крім того один із членів читальні повинен зайнятися посередництвом в праці. Всі роботодавці зголошують у нього вільні у себе місця згл. роботи до виконання, а він подає се до відома інтересованих членів.

Незаможні безробітні члени повинні на час безробіття не то бути увільнені від вкладок, а по можности, в міру засобів читальні одержувати підмоги.

6. Правна і лікарська поміч.

Читальні по містах повинні упросити котрогось із місцевих Українців із правничою освітою, щоби в разі потреби давав незаможним членам читальні пораду чи вказівку, куди в даній справі звернутися, або зладжував для них потрібні писма.

В тій цілі повинні бути в однім дні в тижні означені години, в яких правний порадник приймає інтересованих у читальні.

Великим добродійством для багатьох членів читальні може стати лікарська порада. Читальня повинна упросити котрогось із місцевих лікарів-Українців, щоби він в означених днях давав лікарську поміч по зниженій оплаті незаможним членам читальні. Від часу до часу упросити того лікаря, щоб оглянув і провірив стан здоровля дітей незаможних членів та дав їм потрібні поучення.

ВЗІРЦІ ПОДАНЬ І ПИСЬМ.

Взір ч. 1.

Повідомлення про засновання читальні.

На першій стороні аркуша канцелярйного паперу, полишаючи по лівій стороні відступ ширини 3 пальців, пишеться:

Стемпель
на
200 мп.

Високе Воевідство!

Підписані члени громади
задумують заложити у себе читальню
Товариства „Просвіта“, що подають до
відома Високого Воевідства по мисли
§ 4. закона з 15. XI. 1867. В. з. д. 134, а предкла-
даючи статут сього Товариства в п'ятих примір-
никах під 1) 2) 3) 4) 5), просять:

Високе Воевідство зволить се донесення враз
із статутом прийняти до відомости.

В дня

(Підписи двох членів-основників)

На четвертій стороні аркуша, а саме на пра-
вій половині тої сторінки пишеться н а д п и с (так
зване — рубрум):

До

Високого Воевідства

В

. } тут пишуться імена і назвища
. } обох підписаних на першій сто-
роні основників.

основники в громаді

повіту:

доносять, що хотять заложити читальню „Просвіти в громаді

(5 залучників)

УВАГА: Се подання пересилається в д в о х примірниках Головному Виділові у Львові. Стемплюється лиш один примірник 200-марковим стемплем і сей примірник вносить Гол. Виділ до Воевідства, а на другім остемпльованим 20-марковим стемплем potwierджує Воевідство відбір подання і сей примірник відсилає канцелярія Тов-а одному з основників. Сей potwierджений відпис служить яко легітимація перед адміністраційними властями.

Взір ч. 2.

Повідомлення про загальний збір.

На аркуші або піваркуші пишеться на першій стороні:

Вільне від стемпля

на основі розп. Мін. Ск. з 8. V. 922.

Ч. 38. В. з. Р. П.*).

Світле Староство !

По думці § 15. закона про товариства повідомляємо, що дня о годині
вдбудуться в в домі
. під ч. конскр.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

Товариства „Читальня Просвіти“

В

з отсим дневним порядком:

- 1) Відчитання протоколу останніх загальних зборів
- 2) Звіт із діяльности Товариства
- 3) Вибір виділу
- 4) Внесення членів.

В дня

*) Диви увагу на ст. 4-ій.

За Виділ Тов-а читальні „Просвіти“
(або : За членів-основників)

(печатка)

голова

член виділу

На четвертій стороні аркуша (згл. на 2-ій стороні піваркуша) пишеться на половині сторінки
н а д п и с :

До

Світлого Староства

В

Виділ Т-ва „Читальня Просвіти“ в
до рук в

повідомляє про скликання загальних зборів на день
год.

УВАГА: Крім подання пишеться ще на піваркуші наведений тут н а д п и с остемпльований 20-марковим стемпем, на яким Староство в протоколі подавчим потверджує відбір подання. Се потвердження служить яко легітимація перед властями.

Взір ч. 3.

Повідомлення про вибір членів виділу.

На аркуші або піваркуші пишеться :

Вільне від стемпля

на основі розп. Мін. Ск з 8. V. 922

Ч. 38. В. з. Р. П.

Світле Староство !

По думці § 12. закона про товариства повідомляємо, що вибраний дня на загальних зборах Тов-а „Читальня Просвіти“ в
. Виділ сього Товариства зложився так :

1. голова :
мешкає в
2. заступник голови:
мешкає в
3. секретар :
мешкає в
4. касієр:
мешкає в
5. бібліотекар:
мешкає в
6. член виділу
мешкає в
7. член виділу
мешкає в

На заступників виділових вибрано: 1)

. 2) 3)

всі мешкають в

Товариство назверх буде заступати голова
а в разі перешкоди заступник голови.

В дня

За Виділ читальні:

(печатка)

голова

секретар

На д п и с:

До

Світлого Староства

в

Виділ Товариства „Читальня Просвіти“

в

повідомляє про вибір членів
Виділу сього Товариства.

УВАГА: Крім цього подання пишеться ще наведений надпис остемпльований 20-марковим стемплем, на яким Староство (в протоколі подавчим) потверджує відбір подання. Сим потвердженням на жадання легітимується виділ перед властями.

Взір ч. 4.

Повідомлення про виставу (концерт, публичний відчит).

На першій стороні пишеться:

Стемпель:
за
500 мп.*)

Світле Староство!

Підписаний Виділ читальні Т-ва „Прогресу“ в повідомляє, що дня
. о год. в домі . . .
. дає:

1) театральну виставу п. н.
дозволену для публичних вистав рескриптом Намісництва ч. і дир. поліції у Львові ч.

або 2) концерт в честь

В програму входять: вступне слово, хорові співи і деклямації.

або 3) публичний відчит про
. який виголосить

В дня

За Виділ читальні „Просвіти“

(печатка)

голова

секретар

*) УВАГА. Повідомлення про публичний відчит, а навіть концерт чи виставу, за які не побирається окремої оплати, стемплюється 200-марковим стемплем, але в повідомленню треба на кінці зазначити, що вступ на відчит, концерт чи виставу вільний від оплати.

Надпис:

До

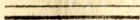
Світлого Староства

В

Виділ читальні Т-ва „Просвіта“ в

повідомляє, що дає театральну виставу
(концерт, відчит) дня о год. . . .

УВАГА: Надпис пишеться на окремій піваркуші остемпльованім 20-марковим стемплом і на ній Староство потверджує відбір подання. Се потвердження служить яко легітимація перед властями:

Інструкція в справі віднови, закладання й ведення філій „Просвіти“.

А) Формальні справи.

1. Засновування і віднова філій.

До основання філії Тов-а „Просвіта“ можна приступити, коли бодай 20 членів матірнього Товариства заявить готовість оснувати філію, а Головний Виділ дасть на те свою згоду.

Правні вимоги і спосіб поступовання при заснуванні філії, а також при віднові філії, яка давніше існувала, є такі самі, як при засновуванні згл. віднові читалень Т-ва „Просвіта“, а представлені вони висше в інструкції для читалень Т-ва „Просвіта“ в уст. 1. і 2.

Осідком філії може бути кожда місцевість, яка для діяльності філії є відповідна і на яку згодиться Головний Виділ. В одній місцевості може бути більше філій, а діяльність їх розмежовує Головний Виділ по вислуханнях внесень дотичних філій згл. їх основателів.

Скількість філій повинна бути як найбільша, райони їх діяльності як найменші, щоби в той спосіб діяльність філій була як найінтензивніша. Тому в кождім містечку, а вже безумовно в кождім судовім повіті повинна оснуватися філія Т-ва „Просвіта“.

Тому, що велика кількість передвоєнних філій Тов-а „Просвіта“ не відновила ще діяльності, повинні оставші члени виділу філії, — а де таких нема, дійсні члени матірнього Тов-а, — зійтися на нараду і дати почин до віднови філії.

Ті-ж філіяльні виділи, які вже відновили діяльність, а обіймають значнійший простір, примісний політичний повіт, повинні дати почин до засновання нової філії у відповідній до того місцевості, щоби тим способом себе відтяжити і на так зменшенім просторі розвинути як найінтензивнішу діяльність.

2. Загальні збори філії.

Перші основуючі загальні збори філії скликають на основі одержаного дозволу дотичного воевідства — а в часі, колиб не обов'язував виїмковий стан, по упливі 4 тижнів від внесення подання о засновання — два члени-основателі, повідомляючи про се дотичне староство поданням після залученого взірця що найменше три дні перед зборами. Головний Виділ повідомляється про ті збори обов'язково 14 днів наперед. До важности тих зборів треба присутности найменше 20 членів. Збори відкриває один із основателів, зібрані вибирають провідника зборів, а сей покликає секретаря зборів, який списує докладний протокол. Відпис протоколу пересилається Головному Виділові з виразним зазначенням, на чії руки має Гол. Виділ пересилати кореспонденцію для філії.

Членами філії можуть бути лише члени матірнього Тов-а (звичайні, почесні, добродії і спомагаючі), що живуть в окрузі дотичної філії. Хто перестає бути членом матірнього Тов-а, тим самим перестає бути також членом філії.

Право участі в заг. зборах філії з рішаючим голосом мають крім членів філії також відпоручники приналежних читалень, які на кожних 50 своїх членів вибирають на читальняних загальних зборах одного відпоручника. В тій ціли комітет основателів завчасу повідомить читальні, що підлягають філії, про заг. збори філії і подбає про участь відпоручників сих читалень.

Рішення западають абсолютною більшістю голосів. Голосовання на загальному зборі відбуваються усно і явно, лише при виборі голови філії і виділу голосується тайно картками. Однак загальний збір може постановити, що й над сими справами відбудеться явне голосування.

Перший загальний збір а) вибирає голову і виділ філії, зложений з 6 членів і 3 заступників, та контрольну комісію, зложену з 3 членів, б) веде наради над способом переведення цілей Товариства, в) рішає про потребу і висоту додаткових оплат від членських вкладок на покриття видатків філії.

Кожді дальші збори філії скликає філіяльний виділ, повідомляючи про них дотичне старство і Головний Виділ Товариства, як при перших зборах. Збір відбувається під проводом голови філії або його заступника, а в разі їх перешкоди збори вибирають провідника. Право участі мають ті самі особи, що на перших зборах, себ-то дійсні члени Товариства і відпоручники читалень.

Надзвичайний загальний збір скликає філіяльний виділ після потреби, надто на зазив Головного Виділу або письменно жадання 15 членів свого круга.

3. Виділ філії.

Виділ філії складається з голови, 6 членів і 3 заступників. Члени Виділу вибирають з-поміж себе заступника голови, секретаря, касієра і контролера. Уряд виділових триває один рік згл. аж до вибору нового виділу. Засідання виділу скликає голова або його заступник, в разі їх перешкоди найстарший віком член виділу. Рішення виділу правосильні, коли на засіданню є присутних принайменше 4 членів згл. заступників, а за внесенням заявиться більшість. Голова голосує лише в разі рівності голосів.

4. Діловодство філії.

Обовязки і права поодиноких членів виділу такі:

а) Г о л о в а (згл. його заступник) заступає виділ і філію на-зверх; наглядає, щоби всі рішення виділу й загальних зборів та припоручення Головного Виділу були виконані; скликає бодай раз на місяць засідання виділу; наглядає чинности поодиноких виділових і канцелярії філії; вишукує способи і надає напрям діяльності філії.

б) С е к р е т а р філіяльного виділу 1) провадить протоколи нарад засідань виділу, де вписує на кождім засіданню, хто був присутний, які справи були предметом нарад і що рішено, 2) переходує книгу протоколів загальних зборів, 3) виготовляє та підписує разом із головою всі письма філії, 4) веде евіденційну книгу читалень, 5) переходує філіяльну печатку, 6) з кінцем року виготовляє звіт із діяльності філії та предкладає його загальним зборам, а відпис того звіту разом із відписом протоколу загальних зборів пересилає обовязково Головному Виділові.

в) К а с і є р приймає і видає гроші згідно із рішеннями виділу, всі приходи і розходи вписує до касової книги, а на кождий розхід долучає до касової книги квіт. Обовязком касієра є точно збирати членські вкладки і в тій ціли подати до відома всіх членів сгалі години і місце приймання вкладок. Касієр не занедбає ні одної нагоди, при якій може зібрати членські вкладки. Його обовязком є також дбати про нові жерела доходів для філії, вказувати на них і добувати як найбільше гроша для філії.

г) К о н т р о л ь о р філіяльного виділу має право кожного часу, а обовязаний що чверть року провірювати касову книгу, переводити обчислення каси і фондів, що остають під зарядом філіяльного виділу, а вислід перевірки стверджувати в касовій книзі своїм підписом. Він переводить також

контролю бібліотеки і книжок прийнятих до кольпортажі.

Крім наведених тут членів виділу філіяльний виділ повинен установити окремого референта для читалень, референта для справи курсів для неграмотних, референта для справ опіки над молодіжю, а в міру потреби й інших референтів, прим. референта для справ кооперації, референта для хорів і аматорських кружків, референта для охорони могил. Задачі названих тут референтів впливають з обговорених низше родів діяльності філії.

Оскільки в осідку філії знаходиться достаточна кількість відповідних людей, повинен філіяльний виділ для інтензивного розвинення поодиноких просвітних галузей діяльності утворити постійні комісії з названими вгорі референтами на чолі. Референтами і членами комісій можуть бути особи з-поза виділу. Референти згл. провідники поодиноких комісій повинні бути покликані до участі з дорадчим голосом в нарадах виділу, на яких складають звіти з діяльності свого круга і представляють до рішення внески у важніших справах.

5. Членські вкладки.

Важним обов'язком філії є приєднувати матірному Товариству як найбільшу кількість членів з усіх верств української суспільности, як мужчин, так і жінок. З окрема кожда читальня обов'язана стати членом матірнього Товариства. Річна вкладка на 1922. рік виносить 240 мп.

Філія обов'язана збирати членські вкладки від членів свого округу і з кінцем кожного чверть-року відсилати до канцелярії Головного Виділу. По думці § 40. статута може філіяльний виділ при

кождоразовій висилці до Головного Виділу задержати 15% від зібраних вкладок.

На покриття видатків філії вільно загальному зборові філії установити по думці § 36 е) статута додаткові оплати до членських вкладок у довільній висоті.

Читальні Тов-а „Просвіта“ і члени, які не залягають з вкладками, одержують при закупні книжок, виданих „Просвітою“ і замовлених через канцелярію Головного Виділу, значний опуст, а саме від 20—25% ціни купна.

Філії повинні при кожній нагоді пригадувати суспільности, що діяльність „Просвіти“ вимагає великих фондів, що „Просвіта“ не одержує тепер ніяких субвенцій і тому кождий Українець і кожда Українка мусить зложити членську вкладку, від якої під сучасну хвилю залежить доля найстаршого українського культурного товариства.

Б) Діяльність філії.

Від діяльності філії залежить не лише розвиток читалень в її окрузі, але взагалі культурний і просвітний стан цілого округу, а за тим і його національна свідомість. Тому всілякі балачки про перепони окупаційних властей, про недостачу фондів чи брак охочих до праці людей — є перестарілі і зовсім не оправдують злочину байдужности в національних справах.

Щоби філія могла розвивати успішну діяльність, повинна: 1) подбати, щоби приділений їй округ був невеликий (в надто великих округах давати ініціативу до творення нових філій), 2) подбати, щоби філіяльний виділ складався з осіб, що живуть в осідку філії згл. недалеко нього, — бо се дає можливість часто і точно відбувати засідання виділу — та 3) щоби членами виділу, комісій і референтами були люде розумні, меткі, ширі, точні і згідливі.

Способи і роди діяльності філії залежать від місцевих обставин, від існуючих в місці організації — та щоби вона стала доцільною, постарайся виділі передовсім за

1. статистику свого округу,

котра обіймалаб: а) списи усіх місцевостей з при- сілками, положених в окрузі, б) число населення в поодиноких місцевостях, а з окрема число Українців, Поляків і Жидів, в) виказ існуючих уже читалень „Просвіти“ — з узглядненням відновлених і невідновлених читалень та кождочасного стану в розвитку кождої поодинокі читальні, г) які українські інституції та організації в поодиноких місцевостях розвивають діяльність та з яким успіхом, д) те саме відносно неукраїнських інституцій і організацій, е) стан і якість українських і неукраїнських інституцій та організацій в окрузі, ж) спис української світської й духовної інтелігенції, як і взагалі осіб здатних до просвітно-культурної праці в окрузі.

2. Організація читалень.

Обовязком філії є: а) всіми приступними їй способами відновити ті читальні „Просвіти“, які з приводу воєнних подій припинили свою діяльність, далі, б) засновувати нові читальні, передовсім у місцевостях надто віддалених від уже існуючих читалень та в місцевостях з мішаним населенням, де нема українських шкіл. Способи віднови і засновування нових читалень подані в інструкції для читалень.

В перших загальних зборах нової чи відновленої читальні візьме безумовно участь досвідний відпоручник філії, який вкаже членам читальні на потреби й значіння „Просвіти“, пояснить статут „Просвіти“ — передовсім що до її цілей — і може зложити виділі читальні з людей ширих і метких.

3. Нагляд над читальнями.

Нагляд над діяльністю читалень веде філія: а) жадаючи від читальняних виділів звітів із їх діяльності і потреб, б) висилаючи своїх відпоручників на загальні збори читалень, а незалежно від того люстраторів для контролі дотеперішньої діяльності і для вказівок для діяльності на будуче, в) скликаючи від часу до часу сходуни голов усіх читалень в окрузі для обговорення стану й потреб читалень.

а) Звіти читалень.

Філії зажадають, щоби читальні їх округа пересилали як найчастійше — а бодай що чверть-року — звіти з діяльності. Вказаним є, щоби філії пересилали читальням до виповнення квестіонарі, в яких були би поставлені запити відносно всіх точок, потрібних до зладження статистики округа, обговореної під точкою 1, отже: скількість населення, справи школи, стан українських організацій і товариств — а з окрема як найточнійші запити що до життя читальні: склад виділу читальні (імя, назвиско, заняття поодиноких виділових), скількість засідань виділу, скількість членів (окремо мужчин, жінок, парубків, дівчат) скількість сходин чденів, концертів, народних свят, вистав, викладів (і на які теми), курсів, — в справах бібліотеки: скількість книжок, якість переважаючих книжок, число позичаючих, — в справах касових: стан доходів і видатків, з окрема рахунок членських вкладок, — далі загальні уваги що до стану грамотности в селі і відношення громадян до читальні. На закінчення звіту читальня повинна подати, які потреби та недослачі терпить читальня, які перепони має читальня поборювати, щоби філія могла дати раду чи поміч.

Незалежно від тих звітів зажадає філія, щоби читальні складали філіяльному виділові окремі звіти з поодиноких важніших подій в життю чи-

тальні: як от народні обходи, концерти, курси, висліди поважніших збірок на національні чи гуманітарні ціли.

По одержанню кожного звіту філія обов'язана відповісти письменно, а в відповіді, потверджуючи відбір звіту, висловити свої уваги, раду, признання і т. и.

На основі чвертьрічних звітів читалень складає філія звіт з діяльності цілого округу і пересилає його Головному Виділові.

б) Люстрації читалень.

Бодай раз на піврік повинна філія перевести через своїх відпоручників перегляд кожної читальні. Сі люстрації не повинні бути несподівані, навпаки про них треба читальню повідомити наперед, а рівночасно з тим повідомленням вислати примірник люстраційного квестіонара, щоби читальні могли приготувитися до як найдокладнішої відповіді.

До люстрації вибирати відпоручників поважних, досвідчених у просвітних справах і тактовних.

Обов'язком відпоручника-люстратора є провирити стан читальні, усунути завважені помилки та недостачі, дати потрібні ради та вказати напрям діяльності читальні на будуче, відповідно до місцевих потреб і до загального пляну просвітної діяльності.

Люстраційний квестіонар повинен обіймати отсі точки:

А) В загальних справах: 1) назва села, присілку і повіта, 2) загальне число душ, а з окрема: греко-католиків, латинників і Жидів, 3) які українські товариства та організації існують в місцевості, скількість їх членів, назвиска їх голов згл. управителів. 4) відносини церковні в місці: а) чи є церква, хто є парохом, його участь в просвітно-

культурнім життю; б) чи є костел, хто є парохом, його відношення до українських культурно-просвітних змагань, 5) шкільні справи: чи є школа, з якою викладною мовою, який учительський склад, скількість українських і неукраїнських дітей в шкільнім віці, як школа функціонує, 6) справи охорони дітей: чи є і які саме захоронки і захисти є в місці, хто їх веде, скількість дітей в них по народности, успіхи в праці.

Б) В справах читальні: 1) коли читальню засновано, коли відновлено, число рескрипту Намісництва згл. Воевідства, що дозволяє засновання згл. віднову читальні, 2) теперішнє число членів читальні, з окрема число мужчин, жінок, парубків, дівчат, 3) склад виділу читальні (імя, назвиско, заняття, адреса і уряд кожного виділового, імя і назвиско членів контрольної комісії), 4) скількість засідань виділу, в яких відступах часу відбуваються правильні засідання виділу, 5) які важніші справи були предметом нарад виділу, 6) коли відбулися останні загальні збори читальні, 7) чи виконано всі рішення і дезідерати загальних зборів, 8) чи відбуваються і коли саме правильні сходи членів читальні та що на них діється, 9) які народні свята й концерти відбулися, з якою програмою і чиїми промовами, 10) які виклади, реферати й відчити були, хто їх виголошував і чи була по них дискусія, 11) чи уладжено і які товариські забави, фестини, прогульки, оглядини історичних пам'яток, музеїв, 12) як поборює читальня неграмотність, хто веде курси для неграмотних, скількість учасників, успіхи в праці, 13) які і скільки аматорських вистав уладила читальня, 14) чи має власний хор, скількість членів хору по голосам, скількість мужчин і жінок, назвиско диригента, 15) чи є і як сильна читальняна орхестра, хто диригентом, 16) стан читальняної бібліотеки: скількість книжок, скільки є книжок белетристичних, скільки популярно-наукових, 17) скількість позичаючих, а з окрема мужчин і жінок, 18) чи є означені сталі дні

і години для позичаючих, 19) чи є при бібліотеці окремий відділ діточих книжок, 20) чи читальня користала з мандрівної бібліотеки, 21) скільки нових книжок докуплено до бібліотеки в минулім році, 22) як високі членські вкладки і чи члени точно їх оплачують, 23) які доходи і видатки в грошах мала читальня по останніх загальних зборах, 24) скільки разів контрольна комісія перевіряла касові книги, 25) чи читальня має власний дім, від коли, в яким стані, на кого заінтабульований, 26) чи має і хто саме має приміщення в читальнянім домі, 27) коли читальня не має власного дому, де вона приміщена, 28) за чиншом чи безплатно, 29) які заходи робить читальня для набуття власного дому, 30) чи має читальня свій прапор, — коли ні, чи вибрано вже прапорову комісію при читальні.

Філія згл. її відпоручник жадати-ме, щоби відповіді на питання квестіонара були правдиві і як найдокладніші. Відпоручник на основі відповідей у квестіонарі обговорить з читальняним виділом всі завважені недостачі та потреби читальні.

Квестіонар повинен бути зладжений в двох примірниках, з котрих один філія лишить для власного ужитку, другий перешле при нагоді філіяльного звіту Головному Виділові.

Відпоручники по переведеній люстрації складають устний або письмений звіт із люстрації на виділі філії і представляють на основі сього звіту відповідні внески.

в) Сходини голов читалень.

В міру потреби, а бодай раз на чвертьрік, скликає філіяльний виділ в своїм осідку або в иншій до того відповідній місцевості сходини голов (в разі церешкоди можуть се бути й инші члени виділу) читалень, положених в окрузі філії. (Пригадують вони девчім старостинські сесії вїїтів).

Обговорювати на них належить передовсім стан читалень в окрузі, а саме: подавати до відома важніші події в поодиноких читальнях, як аматорські вистави, концерти, виклади, — а далі давати вказівки тим читальням, в котрих нема ще правильного життя, застановлятися над потребою заснування нових читалень, над способами приєднування нових членів як для існуючих укр. читалень, так і для матірнього Товариства, над членськими вкладками та іншими справами, що торкаються читалень даного округу.

В міру потреби — головно для підготовки спільних виступів кількох сусідних читалень — можна улаштовувати у відповідній місцевості сходни відпоручників кількох сусідуючих читалень і на них застановлятися над вище наведеними справами.

В виконуванню нагляду над читальнями виділ філії має право скликувати засідання виділу і загальні збори читалень свого округу.

4. Улаштовування курсів.

Тому, що поодинокі читальні не все розпоряджають відповідними силами до улаштовування різних просвітно-культурних курсів, обов'язком філії улаштовувати для свого округу всілякі актуальні курси і докладати заходів, щоби в них брали участь не лише відпоручники згл. члени читалень, але також і учасники з тих місцевостей, в яких для різних перепон не вдалося заснувати читальні.

В першу чергу повинна філія „Просвіти“ сповняти в своїм окрузі обов'язки народнього університету і в тій цілі улаштовувати як поодинокі виклади й відчити, що становилиб для себе цілість, так і систематичні курси вищої чи середньої освіти, які обіймалиб круг викладів і рефератів з усяких галузей людського знання взагалі з особливим угляданням

українознавства (української історії, географії, літератури, природи і т. и.). Уладженням таких курсів займеться радо наше патріотичне учительство українських приватних середніх шкіл, які існують вже в значній кількості наших міст. Треба лише, щоби філіяльні виділи взяли на себе ініціативу та повели адміністраційний бік справи.

Те саме учительство, або й інші інтелігентні сили повинен філіяльний виділ упросити до ведення підготовчих курсів до гімназій, реальних шкіл, учительських семінарів, промислових шкіл. Щоб уможливити й біднійшій позамісцевій українській молодіжи участь в тих курсах, засновувати бурси, згл. посередничити між батьками учеників і місцевими українськими родинами, які були би готові безплатно чи за якусь плату примістити учеників у себе.

Треба пам'ятати також про потреби нашого селянського населення. Достава добірного насіння, рільничих знарядів і т. п. є річчю наших кооперативів, — а річчю філії „Просвіти“ є — по можливості при співучасті філії „Сільського Господаря“ — улаштовувати господарські курси і вистави. Від рільничої культури залежить економічний добробут нашого народу, а від добробуту і його політична доля.

Усяких рад і помочи в уладженню посподарських курсів і вистав можна засягнути в „Сільським Господарі“ у Львові, вул. Зіморовича ч. 20.

Для двигнення кооперативного руху, який повинен стати основою економічної відбудови зруйнованої Вітчизни, філія вестиме кооперативні курси для свого округу. Потрібних рад і вказівок уділяє „Краєвий Союз Ревізійний“ у Львові, вул. Домініканська ч. 11.

5. Кольпортажа і мандрівні бібліотеки.

Всюди там, де не може досягнути живе слово, повинно дійти друковане слово, книжка. Тут

не місце доказувати вартість і значіння доброї книжки в рідній мові для широких мас. Одно певне: без добре зорганізованих бібліотек і випозичалень не піднесеться культурний рівень нашого народу. На жаль не кожда читальня, не кожде село може і вміє зорганізувати добру бібліотеку, З поміччю повинна прийти філія отсими способами:

а) вказувати читальням, які книжки найкраще надаються для сільських мас. В тій справі появиться небавом катальог українських книжок, принятих до читання народом,

б) вказувати місця (книгарні, видавництва), де можна ті книжки дістати,

в) посередничити в набуттю книжок,

г) зайнятися ко ль п ор та ж е ю українських видавництв, передовсім обов'язково видавницт Т-ва „Просвіта“. Добре поведена ко ль п ор та ж а українських книжок і часописів починається не лише до поглиблення просвітнього руху, але придбає філії значний дохід із проценту від цін продажу. Всіх інформацій в справах ко ль п ор та ж і уділяє канцелярія Головного Виділу.

На сім місці вже згадаємо, що з часописів передовсім „Письмо з Просвіти“ повинна філія і сама предплачувати і вложити сей обов'язок на читальні — а також поширювати сей орган нашого матірнього Товариства між усіх наших громадян, а то тим більше, що сей часопис містить цікаві статті з усіх областей нашого й чужого культурного життя.

Надто повинна філія зложити два або три комплекти книжок і утворити з них т. зв. м а н д р і в н і бібліотеки. Були би се комплекти, зложені з 100—200 добірних книжок, як белетристичних, так і популярно-наукових, і їх за відповідною особистою запорукою передавати до ужитку тим читальням, що зголосяться — за зворотом по впливі певного часу прим. 6 тижнів.

Розпочати сю акцію повинна філія, коли матиме хоч би один комплет. Бібліотечку давати в руки совісних людей, які дають за поруку, що по кількох тижнях звернуть книжки в цілости і неушкоджені.

Зложити таку бібліотеку можна, частинно за купуюючи до неї книжки, частинно з книжок випрощених даром від людей зі свого округа. Оскільки хто не хотів би даром дати до бібліотеки книжки, можна у нього книжку або купити або випозичити на довший протяг часу. Призначенням книжки є не пліснити в якій шафі, а переходити з рук до рук.

Одним із таких комплетів мандрівної бібліотеки повинен бути комплет діточої бібліотеки. У нас є вже своя діточа література (хоч би річники „Світа Дитини“), яка повинна зайти і бід сільську стріху.

б. Уладжування анкет.

Для осягнення цілей Товариства „Просвіта“ і поширення просвітно-культурної діяльності в окрузі вільно філіяльному виділові скликувати анкети і зїзди в просвітних справах, покликуючи до участі в них не лише делегатів читалень, але взагалі членів Товариства і особи та організації інтересовані в просвітній роботі. Предметом нарад на тих анкетах можуть бути поодинокі галузи просвітно-культурної діяльності в окрузі, прим. уладжування курсів для неграмотних, організація аматорських кружків і вистав, положення шкільництва в окрузі і потреба українського приватного шкільництва в окрузі, закладання й удержування взірцевих бібліотек і випозичалень книжок, закладання й ведення бурс, захоронок, захистів для охорони й опіки українських дітей та молоді.

При нагоді таких анкет належить покликувати до життя відповідні комісії, відпоручники яких повинні брати участь в засіданнях філіяльного ви-

ділу. Комісії разом з філіяльним віділом вводять рішення анкети в життя.

Про скликання анкети належить повідомити Головний Виділ із поданням предмету нарад анкети. Староство повідомляється неостемпльованим поданням 3 дні наперед.

7. *Поборювання неграмотности.*

Одною з перших задач просвітної діяльності в сучасну хвилю є боротьба з неграмотністю в нашій народі. В часі війни неграмотність застрашуючо зросла. Обовязком філії є зорганізувати курси для неграмотних не лише в своїй осідку, та при кожній своїй читальні, але також у кожній місцевості свого окууга.

Курси для неграмотних повинні обняти не лише науку читання та писання, але також науку рахунків (4 головні ділання) й найважніші відомости з української історії та географії. Сі курси повинна філія основувати по порозумінню зі спорідненими організаціями, як філією У. П. Т. та організацією народного учительства.

Вказівок що до способів ведення та що до підручників на курсах дає Головний Виділ, а також Укр. Педагогічне Тов-о у Львові, Ринок 10.

8. *Суспільна опіка.*

Діти й молодіж — се надія нашого народу. Ні одна одиниця не сміє зломатися чи загинути в чужім морі. Обовязком філії розвинути в сій справі як найживішу діяльність по думці § 2. уст. і) та § 39. уст. д) статута через засновування бурс, захоронок, захистів, та приватних шкіл — народних і середних. — Особливо велике значіння мають захоронки для дітей в передшкільнім віці (від 3—7 року життя). В кождім селі повинна повстати захоронка, тим більше, що може се статися без надто великих коштів, а особа, що веде захоронку, не мусить бути учителем.

Вказівок у справах захоронок дають Тов-о „Укр. Захоронка“ і Тов-о „Опіки і охорони над молодіжю“ у Львові, вул. Домініканська ч. 11.

Не можна також забувати про воєнні сироти та українських інвалідів. Для воєнних сиріт творити окремі захисти для ратування їх перед винародовленням, та, щоби дати їм можливість образуватися в різних напрямках відносно до здібностей. Як мужеську, так і жіночу молодіж — яка має до сього хист — віддавати по відповіднім підготованню до науки ремесла, торгівлі та промислу.

9. Організованя жіноцтва.

Важним чинником у віднові народнього життя може стати добре зорганізоване жіноцтво. Як що нема в якій місцевости кружка „Союза Українок“ чи иншої жіночої організації, покликувати при читальнях „Просвіти“ жіночі кружки, які розвели б діяльність, вказану в 16. точці „Інструкції для читальень“. Взором для цілого округу повинен з природи річи стати жіночий кружок, зорганізований при філії. До народньої та просвітної праці мусить стати безумовно як міське, так і сільське жіноцтво.

10. Канцелярія філії.

Філія не зможе виповнити прийнятих на себе задач, як що не буде мати власної канцелярії з окремим урядником та постійного люстратора читальень.

Канцелярія — се виконуючий орган виділу філії і тому в ній повинен зосередитися просвітний рух цілого округу. Тому управителем канцелярії може бути лише чоловік інтелігентний, обізнаний з просвітним рухом, меткий організатор, щирый патріот. Такий урядник має бути очевидно платний. Браку фондів на оплату урядника не треба боятися. Добре фунгуюча канцелярія заробить

на себе сама, ще й філії придбає доходів на інші цілі.

Задачею канцелярії є:

1) вести статистику округу по вказівкам, уміщеним в уст. 1. сеї інструкції,

2) удержувати докладні списи членів філії і стягати від них під доглядом касієра філії членські вкладки, жертви (на „Дар Просвіти“, не фонд „Учітєся“) і т. п.,

3) полагоджувати переписку з читальнями округу, Головним Виділом та іншими товариствами чи особами. Важніші письма підписує управа філії, менше важні канцелярія,

4) удержувати на складі й пересилати читальням примірники статутів Тов-а і всякі формулярі для діловодства читалень,

5) вести під доглядом секретаря або визначеного до того референта виділу евіденційну книгу читалень на основі звітів читалень та люстраційних квестіонарів. Евіденційна книга повинна обіймати бодай втсі дати: а) місцевість, б) рік основання і віднови, в) число і дата рескрипту Намісництва згл. Воевідства, що дозволяє засновання, г) склад виділу, д) дата останніх загальних зборів, е) імя референта з рамени філії і назва реферату, з) люстрація: хто і коли перевів, ж) зміни і замітки.

б) переводити через люстратора люстрації читалень по пляну, вказаному й одобреному виділом філії — при чім першенство мають читальні, що розвиваються слабше,

7) підшукувати референтів для читалень і організувати їх поїздки на села по попереднім порозумінню з читальнями. Звертається увагу, що заповіджений приїзд референта до читальні все мусить бути додержаний, бо інакше членів читальні знеохотиться,

8) давати вказівки й поради що до організування хорів, аматорських вистав і орхестр; посе-

редничити в набуванні нот, приборів до вистав, декорацій, інструментів; організувати поїздки кра- щих аматорських дружин по місцевостях свого округу,

9) помагати при засновуванні бібліотек че- рез посередництво в закупні книжок; вказувати відповідні книжки і способи ведення бібліотек,

10) складати мандрівні бібліотеки по вказів- кам Головного Виділу; вести їх в евіденції, ургу- вати їх зворот і висилати передовсім до читалень, що не мають власних бібліотек,

11) займатися адміністрацією і технічним пе- реведенням курсів, уладжених філією, як от курсів для неграмотних, господарських, кооперативних, курсів вищої і середньої освіти в осідку філії та помагати в уладженню таких курсів по всіх місце- востях округу через підшукування референтів,

12) удержувати на складі і продавати всі ви- давництва Тов-а „Просвіта“ та інші українські видавництва, на які виділ дасть свою згоду; зай- матися кольпортажею „Письма з Просвіти“ як ор- гану Тов-а. Ся задача важна й тим, що може при- дбати філії значний дохід із процентів від про- дажи книжок, журналів, часописів,

13) вести адміністрацію майна філії, як от будинку філії, бурс та підприємств філії (друкарні, переплетні, літографії),

14) організувати свята „Просвіти“, збірки жертв на дар „Просвіти“ в день 8. грудня кожного року; організувати збірки на фонд „Учітеся“,

15) покликати до життя бюро правної поради при канцелярії філії,

16) зайнятися посередництвом між українськими службодавцями й шукаючими праці, узгляднюючи в першу чергу українських інвалідів,

17) помагати в приміщуванні української мо- лоді (в першу чергу воєнних сиріт) на науку у ре- місників, купців і промисловців,

18) помагати в приміщенню шкільної молодіжи по українських бурсах та захистах,

19) складати на засіданнях виділу звіти з діяльності й стану канцелярії,

20) виконувати всі розпорядки виділу філії.

Очевидна річ, що канцелярія не може бути полишена виключно на її управителя. Обовязком голови, секретаря, касієра і інших виділових є оставати в постійнім звязку з канцелярією, контролювати її діяльність та надавати напрям її праці.

Де філія не почувалася б на силах вести самостійну канцелярію, повинна се безумовно зробити на спілку з „Сільським Господарем“ або філією У. П. Т.

10. Власний будинок.

Філія, щоби праця її була успішна, мусить мати власний дім з відповідним приміщенням на канцелярії, відчитову салю, на аматорські вистави, крамницю, а то й захоронку й приватну школу. В кожній місцевості повинні українські товариства мати свій величавий „Народній Дім“, який був би осередком їх життя. Такий дім повинен бути положений в середині місцевості, при головній вулиці і зверхнім виглядом з відповідними вивісками викликувати гарне вражіння. Відчитові кімнати, кімнати для засідань та театральні салі треба удержувати чисто, старанно, а стіни прикрашувати портретами українських письменників і героїв. — Влучні патріотичні вислови та синій тризуб на золотім полі — мусять стати прикрасою кожної з тих кімнат.

В тих місцевостях — особливо по містах — де нема ще таких українських будинків, філія приступить чим скорше до його засновання і покличе для тої ціли комітет будови дому, зложений з чесних, метких, з фінансовим ділом обізнаних людей.

6501 ^{1/68}
P1 ₄ 7987

171